

בעזה ש"ת

מִיָּמֵי עֲמֻקִּים עֲצָה בְּלֵב אִישׁ וְאִישׁ תְּבִנָּה יְדֹאָה

עצה והתבונה

דברי תורה
מכ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה
'עומק לב'

שיעורים ושיחות קודש
מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת תולדות תשפ"ד

מכון זכור
לאברהם
סטריקוב

קובץ פ"א

ערש"ק
פרשת תולדות
תשפ"ד

לתרומות והנצחות:

052-7620204

לקבלת הגליון בדוא"ל:
a609200101002@gmail.com

רחוב דוד 32 ירושלים

ניתן להאזין לשיעורי
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
מדי ליל שישי בשידור חי
במערכת 'קול סטריקוב'
מס' 072-3371263 שלוחה 4.
כמו כן ניתן להאזין
לאחר השיעור
בקו שיעורי כ"ק מרן אדמו"ר
שליט"א ב'קול הלשון'
מס' 073-2951269 שלוחה 1.

תולדות

יעקב שאין נוגע בו שום פגם והוא נקי מכל שמץ ולכלוך יהיה אשר יהיה. חולם היא מכוסה ומלוכש בחילוניות עצה המסתירה ומעלימה על טהרת הנקודה הפנימית. וכאשר ירדו המסכים המזדילים ויורגש ויתגלה הפנימיות אז ממילא בזה בעצמו כדאי וראוי האדם לזכות לישועה.

וזוהו משל המחתרת, שרוצים להגיע ל'ליטרא של זהב', היינו לנקודה הפנימית שהיא משולה לזהב המכוסה ומוסתרת, ולשם כך נריך לחתור ולחפור הרבה מצית ומצחוק, להסיר כל החילוניות המכסה ומסתירה, עד שמגיעים אל הנקודה הפנימית.

ודבר זה הוא על ידי ריבוי תפילה, בצחינת 'שפך תפילות צעושר', כי ע"י התפילה מזככים את הנפש ומתרוממים ומתעלים, וממילא נופלים כל הקליפות החילוניות ומתגלה נקודת

ויעתר יצחק לה' לנבח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' וגו' (כה, כה).

ובמדרש (בר"ר סג, ה): "רבי יוחנן וריש לקיש, ר' יוחנן אמר ששפך תפלות צעושר, ריש לקיש אמר שהיפך את הגזרה, ולפום כן קרין ליה (לכלי הרחת) 'עתרא' דאפך אדרא (שהופכים בו את הגורן), וכו', 'ויעתר לו ה'', רבי לוי אמר משל לצן מלכים שהיה חותר על אציו ליטול ליטרא של זהב, והיה זה חותר מצפנים וזה חותר מצחוק, שכן בערביא קורין לחתירתא (מחתרת) עתירתא".

ובישמח ישראל (א"ד"ה) ציאר בדברי המדרש, באופן שכל התנאים מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, יעו"ש בדבריו הק'.

ונראה לבאר, דהנה כדי לזכות לישועה, ובוודאי לבטל גזירה חתומה, נריך לחפש איזה זכות. וצאמת בכל צן ישראל יש את הנקודה הפנימית חלק

הזהב הפנימית צטהרתה. ואז, כאשר מגיעים לזה, זוכים להפך את הגזירה לטובה ולצרכה.

"ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ וגו' (כו, כח).

וברש"י: "ויתן לך, יתן ויחזור ויתן".
 ונריך להבין מה הצרכה צוה שיתן כמה פעמים, אם שייך שיינתן הכל צנת אחת מדוע נתצרך יעקב שתיחלק ההשפעה לכמה פעמים, וגם אם מנד ההנהגה נריכה להיות ההשפעה צכמה פעמים מה המעלה צוה שנתפרש דצר זה כחלק מן הצרכה.

אמנם הציאור צוה, כי הנה הקצ"ה משפיע לכל צרואי העולם את פרנסתם וחיותם צכל רגע מחדש, ומחיה את כל העולם תמיד צכל עת, ואם הייתה ההשפעה נפסקת ולו לרגע אחד הייתה כל הצריחה צטלה ומצוטלת, ומה שהייתה השפעה מקודם אין זו סיבה לאחר כך, אלא כל מה שיש צרגע זה הרי הוא מכח צרכה מחודשת.

אבן האדם עלול לשכוח זאת, ולהתרגל למצב שיש לו תמיד את כל צרכיו, ולא ירגיש שזה מגיע מאת ה' שמחיה אותו ונותן לו את פרנסתו צכל רגע.

וזאת היא הצרכה 'יתן ויחזור ויתן', היינו שנתצרך יעקב, שכאשר זרעו צני ישראל יקצלו את ההשפעה, ירגישו תמיד שזוהי נתינה חדשה מהשפעת הקצ"ה צרגע זה. וכאשר חיים צהכרה וצהרגשה זו, יודעים שנריך להתפלל תמיד אל ה' על ההשפעה, כי מה שיש עכשיו אינו נוגע צמאומה על להצא, ועל להצא נריך השפעה חדשה, ועי"ז כאשר האדם נריך להגיע צכל עת אל ה', אז הוא מתקרצ אליו, כי "קרוב ה' לכל קוראיו" (תהלים קמה, יח).

ועל דרך זה ציאר הרד"ק בווזארקא זי"ע מה שנתקלל הנחש (לעיל ג, יד) "ועפר תאכל כל ימי חיך", שלכאורה אדרצה דצר זה הוא צרכה, שתמיד יהיה לו מזונו צכל מקום וצכל זמן וצלי יגיעה, וכדאיתא בגמרא (יומא עה.) "עולה לגג מזונותיו עמו יורד למטה מזונותיו עמו".

וביאר שזה גופא הקללה, שיהיה לו תמיד את מזונו ולא ינטרף אף פעם להגיע להשפעה מחודשת, ולא לבקש אף פעם על מזונו, והיינו כי הקצ"ה לא רצה להשפיע עליו יותר כלום, אלא נתן לו את הכל צבת אחת, כדי שאף פעם לא ינטרף להגיע לנתינה מחודשת. ושלא ינטרף לבקש את מזונו מהקצ"ה, כי הקצ"ה אינו רוצה שיפנה אליו ויהיה מקושר עמו.

ובמציאות כזו שיש תמיד את הכל ולא חסר כלום אין מרגישים את הצרכה, וממילא אין שמחה בקבלת

השפע, אצל יהודי שמגיע לעתים למצב כזה שחסר לו ומתפלל והקצ"ה משפיע עליו, אזי הוא מרגיש את צרכת ה', ואיך שכל רגע הקצ"ה גומל עמו חסד ומשפיע עליו מחדש, ועי"ז יש לו שמחה בטוב ה' אשר גומל עליו. וזה היה כאמור הצרכה 'יתן ויחזור ויתן', שההשפעה אצל ישראל תהיה באופן כזה שיש נתינה מחודשת תמיד, ושירגישו זאת איך שכל רגע משפיע הקצ"ה מחדש. ואמנם רק בני ישראל עם קרוצו שייכים לזה, לא כן אומות העולם, שאין יכולים להרגיש את מקור הצרכה המגיע אליהם.

מים עמוקים

ליקוטי אמרים תניא - פרק ז' [ב]

עומדים' בו', ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות נעשו לו בזכות הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה זו, אבל תשובה שלא מאהבה זו אף שהיא תשובה נכונה וה' יסלח לו מכל מקום לא נעשו לו זכויות ואין עולים מהקליפה לגמרי עד עת קץ שיבולע המות לנצח.

אך החיות שבטפות זרע שיצאו ממנו לבטלה אף שירדה ונכללה בשלש קליפות הטמאות הרי זו עולה משם בתשובה נכונה ובכונה עצומה בקריאת שמע שעל המטה כנודע מהאר"י ז"ל (פרי עץ חיים ק"ש שעה"מ, ה), ומרומז בגמרא (נרכות ה.) 'כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאלו אווזו חרב של שתי פיות' בו', להרוג גופות החיצונים שנעשו לבוש לחיות שבטפות ועולה החיות מהם כידוע ליודעי חן.

מה שאין כן במאכלות אסורות וביאות אסורות שהן משלש קליפות הטמאות לגמרי הם אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם ואין עולים משם עד כי יבא יומם ויבולע המות לנצח כמו שכתוב (זכריה יג, ב) 'ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ'.

או עד שיעשה תשובה גדולה כל כך שזדונות נעשו לו זכויות (יומא פו:) ממש שהיא תשובה מאהבה מעומקא דלבא באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו יתברך וצמאה נפשו לה' כארץ עיפה וציה להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא ורחוקה מאור פני ה' בתכלית ולזאת צמאה נפשו ביתר עז מצמאון נפשות הצדיקים כמאמרם ז"ל (נרכות לד:) 'במקום שבעלי תשובה

דולה התבונה

עבודת ה' בעסקי הגשמיות (ב)

שיעור בספה"ק לקוטי אמרים תניא

ליל שישי פרשת חיי שרה תשפ"ד

המבט החדש שנותנת תורת החסידות על העסק בגשמיות לשם שמים

למדנו עד כאן, בחלקו הראשון של הפרק, את עניין עסקי הגשמיות, שאצל בן ישראל כל העסקים הגשמיים כגון אכילה ושתייה וכדומה הם בבחינת קליפת נוגה, דהיינו שיש בהם עירוב טוב ורע, ולכן אפשר להעלותם אל הקדושה, ולאידך אפשר להורידם חלילה לבאר שחת, אל ג' הקליפות הטמאות. וכמו שביאר, שכאשר עוסקים בדברים אלו לשם שמים, כדי שיסייעו בעבודת ה', אזי הגשמיות בעצמה עולה ומתקדשת, ואילו אם עושים מעשים אלו רק בתכלית גופנית וארצית, אזי הגשמיות יורדת והופכת להיות קליפה גמורה. אולם בכל אופן, אף לאחר שירדה לג' הטמאות, עדיין יש את כח התשובה, שעי"ז יכולה אותה גשמיות לחזור ולהתעלות אל הקדושה.

עניין זה יכול לשמשנו כדוגמא טובה איך שפנימיות התורה ודרך החסידות מאירים את ענייני עבודת ה' באור חדש ונותנים מבט אחר ומרומם על כל ערכי היהדות והעבודה. שהרי הנושא של לעסוק בעניינים גשמיים לשם שמים הוא ידוע גם לפני הלימוד בספר התניא, זה מקרא מפורש במש"ל (ג, ו) "בכל דרכי דעהו", והיא משנה ערוכה באבות (ג, יג) "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", והראשונים עוסקים בזה בהרחבה, כמו הרמב"ם שמאריך בכך בהקדמתו לאבות (פרק ה), וכמו שהובא בהרחבה בשיעור הקודם.

ומכל מקום, בלי דבריו של התניא כאן, רגילים לחשוב שזאת היא הנהגה טובה ונכבדה, מדרגה מעולה בסולם העולה בית א-ל, והיא נדרשת מאנשי מעלה בעלי מדרגה גבוהה בעבודת ה', אולם אנשים פשוטים כערכינו, אם לא יעסקו בכל ענייניהם לשם שמים, לא יקרה מאומה, ואין זו מגרעת גדולה כל כך.

אבל משהאיר התניא את עינינו, אנו יודעים שאם עושים מעשים גשמיים שלא לשם שמים, אזי מגבירים את כח הקליפה והטומאה בעולם, ולהיפך, כשעוסקים לשם שמים, אזי מגבירים בכך את כח הקדושה בעולם, לוקחים דבר גשמי ומקדשים אותו בקדושת הקב"ה, הריזהו מבט אחר לגמרי, מבינים את נחיצות העניין, אין זו מעלה ומידה טובה גרידא, אלא דבר גדול הפועל גדולות ונצורות לטוב וחלילה להיפך.

עבודת 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים' שייכת לכל אחד ואחד

ומכל מקום, עדיין רווחה ההבנה, שעבודה זו של 'וכל מעשיך יהיו לשם שמים' היא מן המלאכות הקשות שבמקדש, ובפועל היא שייכת רק לבעלי מדרגה גדולים, יחידי סגולה, שהם היכולים לעמוד בעבודה כבדה וקשה כזו, אבל אנשים כערכינו אינם שייכים בזה כיוון שאנו רחוקים מכך מרחק רב.

כתשובה לטענה זו, יש להביא את דברי המאור עיניים בפרשת מטות, שדבריו נחוצים לדעתם לכל אשר בשם ישראל יכונה, ועכ"פ בוודאי שאברכים ובחורים מסולאים מפז היושבים כאן מוכרחים לדעת את דברי המאור"ע הללו, שיש בהם השלמה חשובה לעניין עסק הגשמיות לשם שמים. ספרי החסידות מלאים וגדושים בעבודה זו, אבל כאן יש קטע יסודי ושורשי מאוד שלא נתפרש כל כך במקומות אחרים.

בדבריו (ד"ס וידנה) בא לבאר דברי חז"ל (תענית יא.) שאמרו "כל היושב בתענית נקרא חוטא", וביארו על פי הכתוב האמור גבי נזיר (במדבר ו, יא) "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש", "וכי באיזה נפש חטא זה, אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר ודבר

על אחת כמה וכמה". וצ"ב מדוע באמת כן הוא שהמונע עצמו משתיית ואכילת מאכלים גשמיים נקרא חוטא.

ומבאר בארוכה על דרך האמור, שכאשר האדם אוכל ושותה וכיוצ"ב מעסקי הגשמיות, הרי הוא מעלה ניצוצות קדושים לשורשם, וממילא כאשר מתענה הרי הוא מחסר את תוספת הקדושה, ושפיר נחשב לחוטא.

ומוסף וז"ל: "אף שאין לו דעת שלם לזה בשלימות הגמור, מכל מקום הוא עושה פעולה מזה, כמאמר הבעש"ט נבג"מ (- כמובן, מאמר מהבעש"ט המובא במאור עיניים יש לכך משמעות אחרת לגמרי, שהרי הוא כלי ראשון לבעש"ט) כי אפילו גוי שאכל מין מאכל שמלובש בו ניצוץ הקדוש ובכח האכילה ההיא עשה שירות לישראל נעשה עלייה בצד מה להניצוץ ההוא אף שאינו כל כך כמו בישראל שאכלו (- כמובן באופן שאכל מאכלות מותרות, כי מאכלות אסורות אין להם עלייה כאמור בתניא לק').

"בא וראה עד היכן הדברים מגיעים כי באמת מי שאין לו דעת בזה הלא גם תורתו ותפלתו של זה הן גם כן כך שאיננו בשלימות גמור, ואף על פי כן הוא לומד ומתפלל, כי מכל מקום הן נקרא תורה ותפלה לפי ערך דעתו ומכל מקום נקרא עבודה. כמו כן באכילה ושתיה ההכרחי הוא גם כן עבודה, כי אפילו על פי פשוט הוא מברך כמה ברכות וממליך הבורא ב"ה על המאכלים הוא גם כן עבודה, רק שצריך לילך ממדריגה למדריגה כמו שצריך לילך בתפלה ממדריגה למדריגה לילך בשכל יותר מזמן לזמן.

"כללו של דבר שהן רק דבר אחד כי הוא הכל עבודת ה', רק שבעת שאין אכילתו בעבודה תמה כך באותו העת אין תורתו ותפלתו עבודה תמה, ומכל מקום לעבודה נחשבין לפי העת ההוא באופן שילך במדריגה יתירה ודעת יתרון וירגיל שיעשה נחת רוח לבורא ית' בכל הדברים שהן צמצום אלקותו יתברך".

לכן אין להימנע מאכילה, והמצער עצמו מן היין נקרא חוטא, שכן לא כפי שהוא חושב שבתעניתו הוא עובד את ה', אלא אדרבה, באכילתו הוא עושה עבודה תמה, שכן

הוא מוסיף חיילים לצד הקדושה. בהמשך דבריו שם הוא מבאר שבוודאי יש ג"כ בחינה של עבודת ה' מיוחדת ע"י התענית, אבל לשם כך צריכה התענית להיות "בשלימות הגמור", והיא "מדריגה גדולה מאוד" באופן של "יחוד גדול וגמור", וכמו שהולך ומבאר שם באריכות.

ונמצא מכאן ההיפך ממש מן ההבנה הרגילה, שכן בפשטות חושבים שכדי לעבוד את ה' בענייני הגשמיות צריך להיות בעל מדריגה גדולה, ואילו אדם פשוט רחוק מאוד מעבודה זו, שהרי אין לו את הדעת השלמה ליחד את כל מעשיו לשם שמים כדבעי, אבל התענית, היא מידת כל אדם, כי בפועל הוא מתענה ומה לנו אם יש לו דעת שלמה או לא.

אבל לדברי המאור עיניים הרי שאדרבה, עבודת האכילה שייכת לכל אחד ואחד, אף למי שאין לו דעת שלמה, כי סוף סוף כאשר הוא אוכל כפי שיהודי אוכל, בכשרות ובטהרת המאכלים, ועם ברכה, הרי הוא מעלה את האכילה לקדושה בבחינה מסוימת, כמובן הדברים אמורים כשאוכל במידה רגילה ולא שמונח ושקוע בתאוות, ולעומת זאת עבודת התענית מתאימה רק ליחידי סגולה.

ובכן, אין חשבון של האם אני ראוי לעבודה זו או לא, הרי זוהי המציאות, אי אפשר לברוח מכך, זה מוכרח להיות עבודת ה', וזה אכן עבודת ה' בכל מדרגה ובכל מצב.

וכבר אמרו חז"ל (אבות ו, יא) "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שנאמר (ישעיה מג, ז) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'", וממילא כל ענייני הגשמיות שישנם בעולמו של הקב"ה הם לכבודו, גם דברים שאין לנו רואים בעינינו איך הם משמשים למטרה זו, כמו כל מה שאומות העולם אוכלים וסובאים, זה גם כן לכבודו יתברך אף שאין לנו מבינים איך זה לכבודו, שהרי הגויים אין עושים זאת לתכלית זו, הקב"ה כבר מנהיג זאת באופן שזה יביא לכבודו. אמנם לנו בני ישראל עם קרובו, שעלינו אמר הקב"ה (שמות יט, ה"ו) "והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", לנו יש את הכח להביא למטרה זו של 'לכבודי בראתיו' מתוך בחירה, וזהו המוטל עלינו, וכמאמר הידוע (מונצ

רבות ציטטת ישראל, ראה לדוגמה צראשית א"ב) עה"פ (תהלים קטו, טו) "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" – שהארץ ניתנה לבני אדם לעשות הימנה 'שמים', היינו לקדש ולהעלות את כל ענייני הארציות, ו"אתם קרויין אדם ואין עכו"ם קרויין אדם" (יצמות סא.), אנו בני ישראל הם ה'בני אדם' שניתנה בידינו יכולת זו לעשות מן הארץ שמים.

זוהי אפוא העבודה השייכת אצל כאו"א, לוקחים דבר מאכל ונוזהרים שיהיה כשר בתכלית, ומברכים עליו, ואוכלים הימנו כדי חיות הגוף כדי ללמוד ולהתפלל אח"כ, הרי עשו מן הארץ שמים. ואף אם אין עוסקים אח"כ במילי דשמיא, בלאו הכי הרי זה בגדר פיקוח נפש, שצריך את המאכל כדי לחיות, והרי עצם חיי היהודי הם בגדר עבודת ה', וא"כ גם באכילה זו קידשו את הארץ לדרגת שמים. ממילא אין מקום להיפטר מעבודה זו, כי היא שייכת לכל אחד ואחד בכל מצב וזמן. אמנם יש בכך מדרגות רבות, וכמו בכל עניין בעבודת ה', וכדברי המאור עיניים שאפשר לעשות זאת עם דעת שלמה יותר ויותר, אולם בכל מקרה הרי זו עבודה תמה, ובוודאי כאשר אחר האכילה לומדים או מתפללים שאז מתקדש דבר המאכל לעילא ולעילא, אולם מכל מקום הרי זו עבודה שנעשית מאליה, ולא שייך לפטור את עצמו בטענת איני ראוי ואיני כדאי.

המעשה הגשמי נחשב למצוה כאשר מתכוונים בו לשם שמים

ואם הדבר נעשה ממילא, מהי אפוא העבודה המוטלת עלינו – אין זה כי אם דבר התלוי במחשבה ובכוונת הלב, שצריך לזכור בעת שעושים ממילא את כל עסקי הגשמיות, שמקיימים בכך מצוה, ואז אכן הדבר נחשב למצוה.

וכדאי להוסיף בעניין זה עוד מדברי המאור עיניים בפר' חוקת (ד"ה זאט), שמבאר נקודה זו, שהכל תלוי בשימת הלב לכך שמקיימים מצוה ועבודה, ובדבריו יש הרחבה ג"כ בפרטי העסקים הגשמיים שמקיימים בהם מצוה, כי הנה בדרך כלל כשמדברים על עבודת ה' במהלך החיים הגשמיים חושבים על אכילה ושתייה וכיוצא"ב, אבל באמת דבר זה כולל המון פרטים. וכפי שכותב המאור"ע שם, ש"צריך האדם העובד את ה' לעשות כלי בכל דבר הן משא ומתן הן בשאר דברי עולם הזה ההכרחיים, כו', יהיה הכל לעבודתו יתברך שלא יעשה בשביל עצמו כדרך השוטים והרשעים".

ומביא דוגמא לזה ממה שאמרו בגמרא (כתובות נ.) עה"פ (פסילים קו, ג) "אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת", "וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת, דרשו רבותינו שביבנה ואמרי לה רבי אליעזר, זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים". וכותב המאו"ע שזאת "אם הוא עושה לעבודתו יתברך דהיינו שחושב בהם גם כן חלק אלוק והקב"ה נתן לי החלקים והריני כגבאי ממונה עליהם לפרנסם, ואם חושב כן הוא עבודה", אולם "אם עושה שלא בדעת, אף שעושה, אינה נחשב לכלום, כמו שאמרו בגמרא (נויר כג.) 'שנים שצלאו פסחיהם וכו' (אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה גסה)", זה שאכלו לשם מצוה עליו נאמר (פושע יד, י) 'צדיקים ילכו בם', וזה שאכלו לשם אכילה גסה עליו נאמר (ס) 'ופושעים יכשלו בם', אם כן עינינו הרואות שיש באפשרי שבדבר אחד שיעשו שניהם שוים אך מפני שהמכוון אינו שווה יהיה זה מקרב את עצמו באותו דבר אל הש"י וזה מתרחק, כמו כן בכל דבר העיקר הוא המכוון כמו שכתוב 'בכל דרכיך דעהו'".

מדבריו למדנו שאכן בכל אופן אפשר לעשות עבודה מעסקי עוה"ז הרגילים ואשר נעשים ממילא, אולם זאת יש לכוון בהם עכ"פ שעושים אותם לשם מצוה ולא כאיזה דבר הכרח או שגרה.

והרי ישנם פרטים רבים כל כך בחיים, שאפשר לעשותם סתם, מחמת ההכרח ומכח השגרה, ואפשר לעסוק בהם מתוך כוונת מצוה, בחיות ובשמחה. כגון ההשתתפות בשמחת חברו, הרי יש בזה גם משום מצוות 'ואהבת לרעך כמוך', וגם משום שמחה של מצוה, שמחת חתן וכלה שהיא מצוה גדולה עד למאוד. אולם רבים הולכים לשמחה, מתוך הכרח, אין ברירה שכן אין זה נאה להתעלם משמחת חברו. האם כך צריכה מצוה להראות, מתוך הכרח ומחוסר ברירה – יש לגשת למעשה כזה מתוך הכרה שמקיימים בכך מצוה גדולה ורבה, ומתוך שמחה וטוב לבב. וכך ישנם עוד עניינים רבים כיוצא בזה, מלבד תורה ותפילה ושאר המצוות הרגילות, שאפשר לעשותם כמצוה וכעבודת ה', והן מקיפות כמעט את כל שעות היממה. כאשר מתבוננים מוצאים שחיי היהודי מלאים וגדושים במצוות תמיד בכל עת.

בהמשך נדבר ג"כ על עניין השינה, והיא עניין נפלא, שהרי בעצם האדם לא עושה כלום, ולכאורה שורף את הזמן, אולם כאשר יתבאר, גם בשינה יש עבודת ה' גדולה, כאשר עושים אותה כראוי אזי כל כולה עבודה.

דווקא מתוך המצב השפל אפשר להגיע למדרגה גדולה

ונמשיך כעת בלימוד דברי התניא: מה שאין כן במאכלות אסורות וביאות אסורות שהן משלש קליפות הטמאות לגמרי הם אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם ואין עולים משם עד כי יבא יומם ויבולע המות לנצח כמו שכתוב (זכריה יג, ב) 'ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ', או עד שיעשה תשובה גדולה כל כך שזדונות נעשו לו כזכיות (יומא פו:): ממש שהיא תשובה מאהבה מעומקא דלבא באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה לדבקה בו יתברך וצמאה נפשו לה' בארץ עיפה וציה – זהו מליצת לשונו של דוד מלכא (תהלים סג, ב) "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים", שמתאר בזה איך שמרגיש כנמצא בארץ עיפה וציה, היינו בריחוק מאור ה', ולכן דווקא מתעורר בקרבו צימאון עז להתקרב אל ה' ולדבקה בו – להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא ורחוקה מאור פני ה' בתכלית ולואת צמאה נפשו ביתר עז מצמאון נפשות הצדיקים – כי הצדיקים אינם נמצאים בארץ ציה וצלמוות, אלא הם עומדים לפני ה', ולכן אין שייכת אצלם בחינה זו של צימאון – כמאמרם ז"ל (נרכות לד:): 'במקום שבעלי תשובה עומדים' כו' – צדיקים גמורים אינם עומדין", ולכאורה הוא פלא והפלא, איך ייתכן לומר כן שמעלת בעלי תשובה גדולה ממעלת הצדיקים. אכן הכוונה לבחינה זו שמגיע בעל תשובה כזה העושה תשובה מאהבה מעומקא דליבא, כאשר קלט את מצבו השפל והרחוק, ומתוך הרגשה זו הוא מגיע לצימאון עז לחזור ולהתקרב אל ה', וצימאון זה לא שייך אצל הצדיק, ובבחינה זו עומדים בעלי תשובה מאהבה במקום שצדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד.

ועל תשובה מאהבה רבה זו אמרו שזדונות נעשו לו כזכיות – שהוא תמוה, איך ממעשה האיסור נעשה מצוה, והביאור בזה – הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה

זו – נמצא שהזדונות הביאו אהבה זו, כי בלעדיהם לא היה יכול האדם להגיע למדרגת צימאון כזה, ונמצא שהעבירות הם ה'הכשר מצוה' להגיע לאהבה רבה, ולכן למפרע הוברר שהזדונות הם בעצם זכויות.

ובזה מגיע אל הביאור מדוע בכח תשובה רבה מאהבה מעלה אפילו דברים שירדו לג' קליפות הטמאות, כי כמו שממעשה האיסור נהפך ונעשה מצוה, כמו כן אותם חפצי איסור עולים ומתעלים והופכים לקדושה – אבל תשובה שלא מאהבה זו אף שהיא תשובה נכונה וה' יסלח לו מכל מקום לא נעשו לו זכויות ואין עולים מהקליפה לגמרי עד עת קץ שיבולע המות לנצח.

למדנו אפוא עד כמה מגיע כוחו של בן ישראל, שבמצב מסוים הוא יכול להפך רע גמור, מג"ק הטמאות, לטוב ולקדושה, והיינו כאשר העומק של הרע הוא משמש כיסוד ושורש להתקרבות ולהתעלות. ועניין זה מצוי בספרי חסידות רבים באופנים שונים, ונחזור על דברי הישמוח ישראל שמבואר בהם רעיון דומה לזה, והוא בדבריו בפרשת בא (א"ו"ט) בשם אביו זי"ע על דברי הקב"ה לפרעה (שמות י, ג) "עד מתי מאנת לענת מפני", וידועה התמיהה, מדוע נתבע פרעה על מה שלא נכנע לפני ה', הלא מאת ה' הייתה הכבדת לבו, וכמו שנאמר (ס, ט) "כי אני הכבדתי את לבו", וא"כ מה אפוא הטענה עליו.

וביאר אדמו"ר הזקן מאלכסנדר זי"ע שהן אמנם יש מצב שניטל מן האדם העזר העליון לעשות תשובה, ומכל מקום אם מתבונן בשפל מצבו כמה נפל וירד בשאול תחת, עד שהגיע למצב כזה שאין מספיקין בידו לעשות תשובה, אזי כאשר מרגיש בעומק שפלותו ושאינו לו עצה ומנום ומפלט ונעשה באמת נכנע ושפל ומקרע לבו לגורים, בכח הכנעה ושפלות זו גופא הקב"ה חותר לו חתירה מתחת כסא הכבוד ומרחם עליו ופותח לו פתח לתשובה. ולכן גם כאן גבי פרעה, אף שהכביד הקב"ה את לבו, ונטל ממנו העזר העליון לעשות תשובה, מכל מקום אם היה בא להכנעה אמיתית אז היה בא ממילא לידי תשובה. וזהו 'עד מתי מאנת לענות מפני', ותרגומו "לאתכנעא מן קדמי", היינו שהתביעה על פרעה הייתה שלא הגיע להכנעה אמיתית, כי אז היה יכול לשוב על אף הכבדת הלב.

והרי לנו איך שדווקא מתוך שפל המצב אפשר להתרומם ולפתוח פתח לתשובה ולהתקרבות אל ה'. אין שום מצב שאדם יכול לחשוב שנפל כל כך עד שכבר אין לו מה לעשות, כי אדרבה, אם מרגיש בנפילתו העצומה, הרי בזה גופא הוא פותח את הפתח לעצמו לשוב ולהתקרב. אין זה בהכרח שאכן הוא נמצא במצב זה שהוא חושב, אבל עכ"פ אם חושב כן הרי שדווקא בזה יש לו יסוד להתקרבות מחודשת, כי "זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה" (מהלל נא, יט). אם נמצאים במצב כזה שלכאורה כבר נסתמו השערים, הרי שדווקא זהו המקום שמשם אפשר לעלות.

עבודת השינה וקריאת שמע שעל המיטה

וממשיך התניא: אך החיות שבטפות זרע שיצאו ממנו לבטלה אף שירדה ונכללה בשלש קליפות הטמאות הרי זו עולה משם בתשובה נכונה ובכוונה עצומה בקריאת שמע שעל המטה כנודע מהאר"י ז"ל (פרי עץ חיים ק"ט שעה"מ, ה), ומרומז בגמרא (נרכות ה.) 'כל הקורא קריאת שמע על מטתו באלו אוהו חרב של שתי פיות' בו', להרוג גופות החיצונים שנעשו לבוש לחיות שבטפות ועולה החיות מהם כידוע ליודעי חן -

העבודה של קריאת שמע שעל המטה יש בכחה לתקן פגמים, ואם יש בכחה לתקן בוודאי שיכולה למנוע מן האדם שלא ייפול מתחילה, זאת היא בחינה מיוחדת שיש בק"ש שעל המטה, וכפי שאומר התניא שזאת כאשר אומרים אותה 'בתשובה נכונה ובכוונה עצומה'. בכוונה עצומה היינו לכוון כראוי את פירוש המלות, וצריך ג"כ תשובה נכונה, כי זמן קריאת שמע שעל המטה הוא זמן תשובה, וכפי שרואים מנוסח ק"ש שעה"מ של האריז"ל שאומרים בו וידוי, וכן מבואר בראשונים שהזמן של ק"ש שעה"מ הוא זמן של חשבון הנפש על כל היום.

וזאת הייתה מן העבודות הכי גדולות אצל חסידים, בדורנו מאוד קשה לערכה כתיקונה, כי נהפכה המציאות, ש'לילה כיום יאיר', ומושכים את הלילה עד שתחטפנו שינה, ואז ממילא הק"ש שעל המיטה לא נעשה באופן הראוי, ויש להתחזק בזה מאוד.

והנה מלבד בחינה זו של כח התיקון ותשובה שישנה בק"ש שעה"מ, יש בזה ג"כ מה שע"ז השינה נעשית ג"כ עבודת ה', כי כאשר ניגשים לשינה מתוך קבלת עול מלכות שמים נכונה ושלימה אזי השינה עצמה מתקדשת ומתעלה, ונחשבת לעבודת ה'. והרי גם בשינה יש הלכות שלמות בשולחן ערוך, והיינו שגם בשינה יש צורה מיוחדת איך צריכה להיות אצל בן ישראל, והקריאת שמע היא משפיעה מאוד על כך שהשינה תהיה שינה של יהודי, שינה של עבודת ה', וכדאיתא בגמרא (ברכות ט:) "ואל תשבו על מטת ארמית, לא תגנו בלא קריאת שמע", יש 'מטה ארמית', גויישע שלאף, ויש יידישע שלאף. שנתו של הגוי היא כל כולה ביטול וכילוי זמן, אבל שינה יהודית היא עבודת ה', והקב"ה נותן שכר על זה.

ויש בזה הרבה עניינים בספה"ק, ונביא מה דאיתא בישמח ישראל בפר' ויצא (א"ו"א) וז"ל: "וישכב במקום ההוא וגו', ויחלום וגו', והנה ה' נצב עליו' וגו' (בראשית כט, יא-יג), כ"ק אאמו"ר זצ"ל ה"ה זי"ע דיבר בקדשו לאשר שהתורה הקדושה היא נצחיות ולימוד להועיל לכלל ולפרט מישראל בכל דור ובכל זמן, ומעשי אבות סימן לבנים, שכאשר ישכב איש ישראל מתוך תשובה ומעשים טובים ומתוך דברי תורה לשמה ווידוי על כל המעשים ומסתכל כאלו האי יומא מסתלק מעלמא, אז כל חלומותיו מיושבין וערבה שנתו וידמה ויזכור אף בשעת שינתו בחלום שמלאכי אלקים עומדים אצלו לשמרו מכל רע ועל ראש שכינת א-ל, וזה הוא 'וה' נצב עליו', וכשישן בטוב אז יקיין ברחמים, ותיכף בהקיצו משנתו יירא ויפחד ויהיה לנגד עיניו לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד כמבואר ברמ"א ראשית דבריו הקדושים לאו"ח (א, ב) בשם הרמב"ם, וכמו שמבאר היטב דבריו הרש"ז בש"ע שלו, וזו היא יראת אלקים שיהיה נגד עיניו תמיד ובלבו ומוחו שה' נצב עליו תמיד בלכתו ובשכבו ובקומו ובישיבתו ובכל תנועותיו עיני ה' משוטטות בכל".

זהו חלק שלם בחיי היהודי, איך צריכה השינה להראות באופן שגם ממנה יהיה עבודת ה', ויש ע"ז הרבה פרטים בספרים, נזכיר פרט אחד המובא בשם האריז"ל (פרי עץ חיים ק"ט שעה"מ, ג) שלכתחילה יש לקרוא ק"ש שעה"מ בעמידה, ואם אי אפשר אז עכ"פ בישיבה, אולם בשום אופן שלא לומר בשכיבה (וראה שו"ע א"ח רל"ט, א וצמט"ז סס סק"ו).

וכאמור שהארזי"ל ג"כ תיקן נוסח מיוחד לק"ש שעה"מ שכולל וידוי ומזמור נ"א בתהילים, וטוב לומר זאת עכ"פ מפעם לפעם, והתכלית היא להתרגל לחיים כאלו של חשבון הנפש.

רבי עקיבא עורר את הציבור בכך שכל אחד ואחד מישראל שייך למדרגות הגבוהות של האבוה"ק

וחשבתי לקשר לעניין המדובר מאמר נפלא מהפרי צדיק בפרשתנו (א"ת י"א), שעומד על דברי המדרש (צ"ר נ"ג, ג) "רבי עקיבא היה יושב ודורש והצבור מתנמנם, בקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה ק' וכ' וז' ותמלוך על ק' וכ' וז' מדינות". ובפשטות כיוון שביקש לעוררם אמר לפניהם איזה דבר אגדה נאה המושך את הלב. אכן צ"ב בגוף בדרש, מה השייכות בין חייה של שרה אימנו ע"ה למלכותה של אסתר.

ומבאר הרה"ק רבי צדוק זי"ע, שמה שהיה הציבור מתנמנם, זהו משום שרבי עקיבא דרש בעניינים גבוהים, בסתרי תורה ורזיה, וסברו השומעים שאין להם שייכות לדברי תורה גבוהים כאלו ולכן התנמנמו כדרך בני אדם ששומעים דרשה שאין מתחברים לה. וביקש רבי עקיבא לעוררם, להודיע להם שכל אחד מישראל שייך אף לדברי תורה הגבוהים והרמים, וכמו שאמרו חז"ל (מנצ"א ר"ג, כ"ה) "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב", והיינו שכל אחד מישראל כיוון שהוא מזרע האבות הק' יש בכוחו להגיע באיזה פרט למעשי האבוה"ק.

וזהו שאמר להם 'מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינות', ולכאורה צ"ב הלשון 'ראתה', וכי בדידה תליא מילתא, ויותר היה לו לומר 'מה זכתה'. אלא המכוון בזה על פי מה שאמרו חז"ל (מגילה טו.) עה"פ (אסמ"ה, ה) "ותלבש אסתר מלכות", "מלמד שלבשתה רוח הקודש", ומבאר ש'רוח הקודש' זה היינו מה שהיה לה תקיפות כזו להיכנס אל המלך שלא כדת ולסמוך על הנם, ולא עלה על דעתה שפלות מצבה שנמסרה לאחשוורוש, אלא התלבשה בתקיפות שלא לפחד כלל ובוודאי ייעשה לה נם ואחשוורוש יטה לבו לרצונה. וזהו מידת המלכות כמו שהולך ומבאר שם בארוכה.

ועל זה אמרו במדרש, 'מה ראתה אסתר' ללבוש תקיפות גדולה כזו ולסמוך על הגם מבלי להביט על מצבה, זהו משום שהיא 'בת בתה של שרה שחייתה קב"ז שנה', ונכללו בזה כל ימי חייה לטובה בת ק' כבת כ', וכמו שאמרו במדרש (צ"ר נט, ט) עה"פ (מהליס לו, יח) "יודע ה' ימי תמימם ונחלתם לעולם תהיה", "כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים, בת עשרים כבת שבע לנוי, בת מאה כבת עשרים לחטא", והיינו שאף ימי הילדות שאין בהם דעת, ואף שהייתה שרה מזרע תרח, ובוודאי שלא הייתה בתחילה כמו שהייתה אח"כ, מ"מ חישב הקב"ה כל שנותיה לטובה, מזה נמלה אסתר ג"כ את העוז והתעצומות ללבוש 'מלכות', היינו התוקף והעוז לסמוך על הגם ולא להתחשב במצבה השפל.

ועל זה בא ר"ע לעורר, "כמו שאסתר למדה משרה, והוא דכמו שכל אחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב, כן הנשים הכשרות חייבות לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אמהות, והיינו שהם נטעו בלב זרעם שיוכל כל אחד ואחד מישראל להסתייע מעבודת האבות והאמהות כשיבא לטהר, וממילא יוכל כל אחד מישראל למצוא מקום אף בדברי תורה הגבוהין ויוכל לצפות מתי יגיעו מעשי עכ"פ באיזו פרט למעשה אבותיו".

ודבר זה מיישך שייכא לדברים האמורים, שגם בעניין העסק בעניינים הגשמיים לשם שמים, אף שנראה כמדרגה נעלית שאינה שייכת לכל אחד ואחד, באמת כל בן ישראל שייך בכל המדרגות הגבוהות בעבודת ה', וזאת מכח מה שנטעו בנו האבות והאימהות הקדושים מעבודתם וממדרגותיהם הנשגבות, וממילא יכול כל אחד לצפות מתי יגיעו מעשיו למעשה אבותיו.

ולאור האמור יש להוסיף בזה פרט נוסף, לפרש מה שעורר ר"ע כאשר ביקשו להתנמנם. שבא ר"ע ללמדם איך ישנים ולמה נועדה השינה, כי סתם להתנמנם הרי זה חבל, והוא ביטול ושריפת הזמן, ואם צריך לישון אזי ישנים כמו שיהודי ישן, שהשינה היא עבודת ה', אבל להתנמנם בלי שום תכלית, הרי אין זה שינה של יהודי.

ועוררם בזה ששרה אמנו חייתה קכ"ז שנים, וכאמור בדברי הפרי צדיק שהכוונה בזה, שנחשבו כל ימי חייה לטובה, אף הימים והזמנים שלכאורה אין בהם חפץ, והיינו משום שבאמת כל ימיה היו עבודת ה' צרופה, ובכל דבר, במשך כל כ"ד שעות היום, עבדה את ה', וגם בשינה עבדה את ה', ואז בכח זה אפשר לזכות למלכות על קכ"ז מדינות. וזאת ביקש ר"ע ללמד, שגם דברים שנראים כביטול הזמן אפשר לעשותם כחלק מעבודת ה', וגם דברים שהאדם צריך לעשות ממילא, בכוונה נכונה אפשר לעשותם כמעשי מצוות.

קריאת פרשת חיי שרה מעורר את הזמן
לזכות להידבק בעבודת האב"ק

מעניין זה בדברי הישמח ישראל (אומ ט) על דברי המדרש הנ"ל עה"פ 'יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה', ומבאר שם באריכות העניין האמור שהאבות הק' נתנו מכוחותיהם לכל הדורות, ואנו חיים וקיימים בזכותם, ומפרש בזה האמור 'ונחלתם לעולם תהיה', 'רצה לומר, בקדושת מעשיהם התמימים היו מכניסים הוי' בהזמן, שיהיה לעולם לבני בניהם לעת רצון בעת הצורך בימי ענינו ומרודינו להקים גם שנותינו אשר אין להם קיום והוויות. והקריאת מעורר הזמן והזמן מעורר הקריאה ומסוגל לתשובה".

כשקוראים פרשת חיי שרה, הפרשה של האבות הק', הקריאה מעורר הזמן לקבל כוחות מן השמים להידבק בקדושת האבות, ובאורם נראה אור. זוהי מתנה גדולה שאנו זוכים לה מחר ביום שב"ק, אמנם תמיד יש הכח של האבות, אבל בשבת הבעל"ט הרי זה מתעורר במיוחד, איך שחיו את חייהם ומקבלים את האפשרות להידבק בזה.

יעזרנו ה' שנזכה אכן שאור האב"ק ישפיע עלינו ונזכה להידבק בהם ושיגיע מהלך חיינו עכ"פ בפרט מסוים למהלך חייהם, שהיה כל כולו עבודת ה'.

